

Maciej Kazimierz Sarbiewski (1595-1640)

Maciej Kazimierz Sarbiewski SJ, niemal dziś w Polsce zapomniany, wybitny poeta polskiego i europejskiego baroku, teoretyk literatury, urodził się 24 lutego 1595 roku w Sarbiewie koło Płońska, w szlacheckiej, ziemiańskiej rodzinie herbu Prawdzic. Jego ojcem był Mateusz Sarbiewski, a matką Anastazja z Milewskich. Miał brata Stanisława (zm. 1665 r.), który został wojewodą mazowieckim, marszałkiem izby poselskiej, dzielnym dowódcą, który ścigał Chmielnickiego, a także jako poseł jeździł do Moskwy i do Szwecji.

Mając 12 lat, Maciej Kazimierz rozpoczął naukę w kolegium jezuickim w Pułtusku, a 5 lat później wstąpił do zakonu jezuitów w Wilnie. Podczas studiów w kolegium jezuickim w Braniewie (1614-1617) spotkał św. Andrzeja Bobolę. Uczył się też na Akademii Wileńskiej (1620-1622), skąd został wysłany na studia do Rzymu. Jechał tam z klerykami: Janem Gruzewskim, Andrzejem Rudominem i Mikołajem Zawiszą. Podczas podróży pod Bambergiem napadnięto ich i obrabowano. Ranny Mikołaj zmarł na febrę po przyjeździe do Rzymu.

Rzym to ważne dla niego miejsce. Znalazł się tam wśród czołowych intelektualistów europejskich bywających na dworze papieża-poety Urbana VIII, stając się jednym z nich. Dość szybko młody jezuita z Polski poznał ludzi, którzy mieli wówczas ogromny wpływ na kulturę europejską, m.in. Petera Paula Rubensa jednego z najwybitniejszych malarzy, Antona van Dycka, nadwornego malarza angielskiego króla, Diego Rodriqueza de Silvay, Velazqueza, później nadwornego malarza króla hiszpańskiego Filipa IV, Berniniego, genialnego analfabetę, który na zlecenie papieża Urbana VIII stworzył olbrzymi baldachim i kolumnadę Bazyliki św. Piotra. Najważniejszym przyjacielem Sarbiewskiego był, niewątpliwie, Maffeo Barberini, od października 1623 roku papież Urban VIII. Został też laureatem najwyższej w owych czasach nagrody literackiej świata, lauru poetyckiego i jako poeta laureatus otrzymał złoty naszyjnik z medalem Ojca Świętego. 3 czerwca 1623 r. przyjął święcenia kapłańskie. Po powrocie do Polski znalazł się w Nieświeżu, potem jako profesor Akademii Wileńskiej, gdzie uzyskał doktoraty z filozofii i teologii, wykładał poetykę i retorykę w kolegiach w Krożach i Połocku. Od 1635 r. był nadwornym kaznodzieją króla Władysława IV Wazy.

Sarbiewski pisał wyłącznie po łacinie. Jego *Lyricorum libri* miały kilkadziesiąt wydań w całej Europie. W 1632 r. opublikowana została w Antwerpii luksusowa edycja *Lyricorum libri IV*, z miedziorytami Petera Paula Rubensa, w wysokim nakładzie 5 tys. egzemplarzy. W jego utworach katolicka wizja świata łączyła się z mistrzowskim opanowaniem formy horacjańskiej, co przyniosło mu europejską sławę i przydomek sarmackiego (chrześcijańskiego) Horacego. W opracowaniach teoretyczno-literackich natomiast sformułował program literatury baroku: *De perfecta poesi...* (wyd. polskie *O poezji doskonałej* 1954) oraz *Praecepta poetica* (wyd. polskie *Wykłady poetyki* 1958). Aż do czasów Sienkiewicza, był najbardziej popularnym i najczęściej wydawanym polskim autorem za granicą.

Zmarł nagle 2 kwietnia 1640 r. w Warszawie, w wyniku udaru, który nastąpił w trakcie ostatniego, pożegnalnego kazania wygłoszonego w kościele św. Jana Chrzciciela. Pochowano go w podziemiach kościoła o.o. jezuitów, *bez żadnego pomnika*, można jednak powiedzieć, że miał trzy pogrzeby.

W 1773 r., po kasacie zakonu jezuitów, został przeniesiony do podziemi kościoła pw. św. Pryma i Felicjana o.o. pijarów na ul. Długiej, a po przekazaniu tego kościoła Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej po klęsce Powstania Listopadowego, jego i pijarów szczątki zostały potajemnie pochowane w zbiorowej mogile pod aleją w sąsiedztwie kościoła św. Karola Boromeusza na Cmentarzu Powązkowskim, *aby zginął ślad i nie oddawano im hołdu jako bohaterom narodowym*. Fakt ten został upamiętniony tablicą na zewnętrznej ścianie kościoła św. Karola Boromeusza z napisem: *w pobliżu tej tablicy spoczywają pod drogą cmentarną w nieoznakowanej mogile zbiorowej usunięci przez zaborcę z kościoła przy ul. Długiej po Powstaniu Listopadowym i tu skrycie pogrzebani księża pijarzy:... i wielu innych. Requiescant in pace, wmurowaną z inicjatywy o. Innocentego Buby, 8 maja 2011 roku*". Na murze tego kościoła odsłonięto tablicę pamiątkową „sarmackiemu Horacemu”, ufundowaną przez Parafię i Wójta Gminy Sarbiewo.

Maciej Kazimierz Sarbiewski to jeden z polskich poetów najczęściej publikowanych w oryginale i przekładach od blisko 400 lat w kraju i za granicą, chociaż nie da się zaprzeczyć, że w ojczyźnie należy do autorów nieznanymi i zapomnianymi, z powodu m.in. braku tłumaczeń i powszechnej współcześnie nieznanomości łaciny.

W Polsce tylko cztery ulice: w Warszawie, Przemyślu, Pułtusku i Baboszewie noszą jego imię. Natomiast na Litwie, w Wilnie, jeden z dziedzińców Uniwersytetu Wileńskiego nazwano jego imieniem (lit.: *Motiejus Kazimieras Sarbievijus kiemo*). Poeta jest patronem *Międzynarodowych Dni ks. Macieja Kazimierza Sarbiewskiego Chrześcijański Horacy z Mazowsza*, w ramach których odbywa się *Ogólnopolski Konkurs Poetycki O laur Sarbiewskiego* w Sarbiewie i Płońsku oraz towarzyszący festiwal muzyki baroku *Musica Sarbieviana*, zainicjowanych i organizowanych przez poetkę, pisarkę i dziennikarkę Teresę Kaczorowską przy współpracy *Stowarzyszenia Academia Europaea Sarbieviana*. Jego imię nosi Szkoła Podstawowa w Sarbiewie.

Twórczość

Dzieła: *Lyricorum libri III* (1625), *Descriptio gentium* (1630), *Lyricorum libri IV* (1634), *Epodon liber unus alterque Epigrammatum* (1634), *De perfecta poesi* (O poezji doskonałej), *De acuto et arguto* (O poincie i dowcipie), *Characteres lyrici* (O rodzajach lirycznych), *De virtutibus et vitiis carminis elegiaci* (O zaletach i wadach pieśni elegijnej), *Dii gentium* (Bogowie pogan), *Iter Romanum* (Droga rzymska) (1622), parafrazy Anakreonta, Owidiusza, *Antologii Palatyńskiej* i Horacego.

Kazania: *Laska marszałkowska albo kazanie na pogrzebie Jana Stanisława Sapiehy, W. Marszałka Litewskiego*, Wilno (1635).